

Наукові перспективи
Видавнича група

НАУКОВІ ПЕРСПЕКТИВИ

Випуск 3(69)

2026

Всеукраїнська Асамблея докторів наук із державного управління

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

Наукові перспективи

№ 3(69) 2026

Київ – 2026

All-Ukrainian Assembly of Doctors of Science in Public Administration

within the work of the Publishing Group "Scientific Perspectives"

Scientific Perspectives

№ 3(69) 2026

Kyiv – 2026

ISSN (print) 2708-753

R30-04850

DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-3\(69\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-3(69))

Наукові перспективи: журнал. 2026. № 3(69) 2026. С.2984

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 24.09.2020 р. № 1188 журналу присвоєно категорію "Б" із галузей науки: державне управління, право та економіка

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології

Рекомендовано до друку Президією Всеукраїнської Асамблеї докторів наук з державного управління (Рішення від 26.03.2026, № 10/3-26)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 24436-14376Р від 09.06.2020 р.

Журнал видається за підтримки Міжнародного економічного інституту (Есеніце, Чехія) та КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва"

Журнал заснований з метою розвитку вітчизняного наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні та за кордоном

Видання розраховано на дослідників, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів, магістрів, фахівців-практиків

Наукове видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible.

Згідно Порядку формування Переліку наукових фахових видань України, затвердженого наказом МОН України від 15.01.2018 № 32, повнотекстовий доступ до наукових статей журналу представлений на платформі «Наукова періодика України» в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського НАН України та в Національному репозитарії академічних текстів

Головний редактор:

Ільїна Анастасія Олександрівна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління і адміністрування, Державний торговельно-економічний університет (ДТЕУ) (Україна)

Редакційна колегія:

1. **Абуселідзе Георгій** доктор економіки, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Батумського державного університету імені Шота Руставелі, (Грузія)
2. **Азарова Анжеліка Олексіївна** - кандидат технічних наук, професор, Відмінник освіти, професор Міжнародної кадрової академії, професор кафедри менеджменту та безпеки інформаційних систем, Вінницький національний технічний університет (Україна)

3. **Андріяш Вікторія Іванівна** - доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Чорноморського національного університету імені Петра Могили, (Україна)
4. **Бабчинська Олена Іванівна** - доктор економічних наук, доц. ент., доцент кафедри менеджменту та адміністрування Державного торговельно-економічного університету (Київ, Україна)
5. **Божидай Ірина Ігорівна** - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, бізнесу та адміністрування, заступник декана факультету менеджменту, адміністрування та права Державного біотехнологічного університету (України)
6. **Гбур Зоряна Володимирівна** - доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика (Київ, Україна)
7. **Гетьман Ольга Олександрівна** - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту Харківського національного університету автомобільно-дорожнього університету (Харків, Україна)
8. **Гечбаія Бадрі Нодаровіч** доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Батумського державного університету ім. Шота Руставелі (Грузія)
9. **Грегорі Заротіадіс** доктор економічних наук, професор, декан факультету економіки і політичних наук Університету Арістотеля в Салоніках, Салонікійський університет, (Греція)
10. **Дзяна Галина Олексіївна** - кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного врядування Національного університету «Львівська політехніка» (Україна)
11. **Задучья Христина Ярославівна** - доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємства та інвестицій Національного університету «Львівська політехніка» (Львів, Україна)
12. **Зелінська Галина Олексіївна** - доктор економічних наук, професор, професор кафедри прикладної економіки Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (Івано-Франківськ, Україна)
13. **Ільїна Анастасія Олександрівна** - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління і адміністрування Національного торговельно-економічного університету (Київ, Україна)
14. **Канцір Ірина Анатоліївна** - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Національного університету «Львівська політехніка» (Львів, Україна)
15. **Квасній Любов Григорівна** - кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри математики та економіки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Дрогобич, Україна)
16. **Кобець Дмитро Леонітович** - кандидат економічних наук (доктор філософії), доцент Хмельницького національного університету, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування (м. Хмельницький, Україна)
17. **Котлубай Вячеслав Олексійович** - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри національної економіки Національного університету «Одеська юридична академія» (Україна)
18. **Кривенко Надія Василівна** - кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу економіки аграрного виробництва Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» (України)
19. **Македон Вячеслав Владиславович** - доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародної економіки і світових фінансів Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. (Дніпро, Україна)
20. **Медведчук Оксана Валеріївна** - кандидат наук з державного управління, доцент, Начальник відділу нормативно-методичного забезпечення та управління проектами Міждержавної гільдії інженерів-консультантів (Київ, Україна)
21. **Мельниченко Олександр Анатолійович** - доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я, Харківський національний медичний університет (Харків, Україна)
22. **Новаківська Ірина Олексіївна** - доктор економічних наук, професор кафедри земельного кадастру НУБіП України, член-кор НААН (Київ, Україна)
23. **Новаченко Тетяна Василівна** доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», інститут «Соціальних відносин та права» (Україна)
24. **Носирєв Олександр Олександрович** — кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри туризму і готельно-ресторанного бізнесу Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (Харків, Україна)
25. **Орлова Наталія Сергіївна** доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка (Україна)
26. **Романенко Катерина Михайлівна** - доктор наук з державного управління, професор, (Україна)
27. **Савенко Олена Анатоліївна** - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і права Дніпровського державного аграрно-економічного університету, членкиня громадської наукової організації "Фінансово-економічна наукова рада" (Київ, Україна)
28. **Саїд М. Ісмаїл** доктор наук, професор, професор кафедри англійської мови, Коледж природничих наук і гуманітарних наук, Університет принца Саттама бін Абдулазіза, Аль-Хардж, Саудівська Аравія
29. **Слободянюк Ольга Василівна** - доктор економічних наук, професор, професор кафедри національної економіки Національного університету «Одеська юридична академія», (Одеса, Україна)
30. **Торічний Вадим Олександрович** – доктор наук з державного управління зі спеціальності «Державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку», доцент, професор кафедри національної безпеки та управління факультету підготовки керівних кадрів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (Хмельницький, Україна)
31. **Улько Євгеній Миколайович** - кандидат економічних наук, член-кореспондент Академії економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та бізнесу Державного біотехнологічного університету Старший науковий співробітник відділу інноваційної економіки, зовнішніх зв'язків та інформатизації наукових досліджень ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського» (України)
32. **Хорішко Лілія Сергіївна** - доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори

- Прищак М.Д.** 2041
СИСТЕМА (КОНТИНУУМ) РОЗВИТКУ ТА БУТТЯ СОБИСТОСТІ НА ОСНОВІ СУБ'ЄКТНО-КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ
- Ріффа О.Г., Шашуба Д.Д.** 2054
ОСОБЛИВОСТІ ГНУЧКОСТІ Й РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ У ОСІБ З ЗНИЖЕНИМ РІВНЕМ АМБЦІЙ В УМОВАХ ТРИВАЛОГО СТРЕСУ
- Романюк В.П., Коць М.О., Романюк А.П., Кобзар В.М.** 2064
ВІКОВА ДИНАМІКА МОТИВАЦІЇ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ ТА ЇЇ РОЛЬ У ПРОГНОЗУВАННІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ЗМАГАНЬ
- Савчук Н.А., Полухтович Т.Г.** 2079
ЕРІХ ФРОММ «МАТИ ЧИ БУТИ?»: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРАЦІ
- Сахарова К.О.** 2093
ЕТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ СТАНДАРТИ ДІЛОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ БОСИНГУ
- Смольська Л.М.** 2108
СТРАХ СТАРІННЯ ТА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ЛЮДЕЙ СТАРШОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ Й СУПРОВОДУ
- Соловей Я.Г.** 2122
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ АСЕРТИВНОСТІ У МУЗИЧНО ОБДАРОВАНИХ СТУДЕНТІВ
- Старченко А.В., Сіра М.П.** 2131
ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СТАБІЛЬНОСТІ ПАРТНЕРСЬКИХ СТОСУНКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
- Терещенко Л.А., Булгакова Т.М.** 2145
ОБРАЗ ФІЗИЧНОГО «Я» ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ САМОЦІННОСТІ ОСОБИСТОСТІ У РАННІЙ ДОРОСЛОСТІ
- Савченко Ю.Ю.І, Антипін Є.Б., Редько С.І.** 2160
ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ БАТЬКІВСТВА
- Федотова Т.В., Власюк А.В.** 2172
СТАТЕВИЙ АСПЕКТ У ПЕРЕЖИВАННІ МОРАЛЬНОЇ ТРАВМИ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ
- Харченко А.С., Яновська Т.А., Гончарова Н.О.** 2185
ПРОБЛЕМА БУЛІНГУ В ІСТОРІЇ ПСИХОЛОГІЇ ЗДОРОВ'Я І ПЕДАГОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ : СУЧАСНИЙ ЕТАП

УДК 305-057.87:[004.031.42:316.77]

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-3\(69\)-2160-2171](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-3(69)-2160-2171)

Савченко Юрій Юрійович кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0003-3662-2787>

Антипін Євген Борисович кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0002-0371-2498>

Редько Сергій Іванович кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0002-6903-2452>

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ БАТЬКІВСТВА

Анотація. У статті представлено комплексний теоретичний аналіз феномену батьківства як складного, багатовимірного явища, що поєднує біологічні, соціокультурні та психологічні аспекти. Автори розглядають батьківство через призму різних підходів: як соціальний інститут, специфічну діяльність із догляду та виховання, а також як особливий етап життєвого шляху особистості. Особливу увагу приділено диференціації характеристик батьківства за формою (материнство та батьківство з позиції чоловіка), структурою сім'ї та ступенем спорідненості.

У роботі детально проаналізовано трансформацію змісту батьківських ролей у контексті історичного розвитку суспільства. Автори критично переосмислюють концепт «материнського інстинкту», доводячи його соціальну зумовленість та еволюційний характер. Важливе місце в дослідженні посідає вивчення чоловічого батьківства, його специфічних стилів та факторів, що впливають на залученість батька до виховання дитини. Висвітлено проблему стереотипізації «некомпетентності» сучасних батьків-чоловіків та негативні наслідки явища «відсутності батька» для гармонійного розвитку дитини, зокрема в контексті сучасної соціополітичної ситуації в Україні.

Особливий акцент у статті зроблено на необхідності психологічного супроводу та «виховання батьків». Автори обґрунтовують, що виховний потенціал сім'ї безпосередньо залежить від морально-психологічного клімату та психолого-педагогічної культури батьків. Розглянуто основні моделі допомоги сім'ї: педагогічну, соціальну, психологічну, діагностичну та медичну. Визначено

сутність психологічного супроводу як системи професійної діяльності, спрямованої на створення оптимальних умов для самореалізації особистості дитини та підтримки батьків у кризових ситуаціях.

Наукова новизна полягає в систематизації напрямів супроводу батьківства, що включають підтримку природного розвитку батьківської ролі, орієнтування процесу сімейного виховання та допомогу в екстремальних умовах. Практичне значення статті полягає у можливості використання запропонованих моделей для вдосконалення роботи психологічних служб у закладах освіти та центрах соціальної підтримки сім'ї.

Ключові слова: батьківство, материнство, чоловіче батьківство, психологічний супровід, виховання батьків, дитячо-батьківські стосунки.

Savchenko Yuriy Candidate of Psychology Sciences, Associate Professor of Departments of Educology and Psychological and Pedagogical Sciences of the Faculty of Pedagogical Education, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0003-3662-2787>

Antypin Yevhen Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Departments of Educology and Psychological and Pedagogical Sciences of the Faculty of Pedagogical Education, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0002-0371-2498>

Redko Serhii Candidate of Psychology Sciences, Associate Professor of the Departments of Educology and Psychological and Pedagogical Sciences of the Faculty of Pedagogical Education, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0002-6903-2452>

FEATURES OF PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR PARENTHOOD

Abstract. The article presents a comprehensive theoretical analysis of parenthood as a complex, multidimensional phenomenon that combines biological, sociocultural, and psychological aspects. The authors consider parenthood through the prism of different approaches: as a social institution, a specific activity of care and upbringing, and a special stage in an individual's life path. Special attention is paid to the differentiation of the characteristics of parenthood by form (motherhood and fatherhood from the position of a man), family structure, and degree of kinship.

The work analyzes in detail the transformation of parental roles within the historical development of society. The authors critically rethink the concept of "maternal instinct", proving its social conditioning and evolutionary nature. An important place in the study is given to fatherhood, its specific styles, and the factors that influence fathers' involvement in raising a child. The problem of stereotyping the "incompetence" of modern fathers and the negative consequences of "father absence"

for the harmonious development of a child are highlighted, particularly in the context of the current socio-political situation in Ukraine.

The article emphasizes the need for psychological support and “parental education”. The authors argue that the educational potential of the family directly depends on the moral and psychological climate and the psychological and pedagogical culture of the parents. The main models of family assistance are considered: pedagogical, social, psychological, diagnostic, and medical. The essence of psychological support as a system of professional activity aimed at creating optimal conditions for the self-realization of the child’s personality and supporting parents in crisis situations is determined.

The scientific novelty lies in the systematization of areas of parenting support, which include supporting the natural development of the parental role, guiding the process of family upbringing, and assisting in extreme conditions. The practical significance of the article lies in the potential to use the proposed models to improve the work of psychological services in educational institutions and family social support centers.

Keywords: parenthood, motherhood, fatherhood, psychological support, parenting, child-parent relationships.

Постановка проблеми. У сучасному динамічному суспільстві спостерігається глибока трансформація інституту сім’ї, що призводить до розмивання традиційних уявлень про материнські та батьківські ролі. Перехід від патріархальної моделі до егалітарної, деокупація «материнського інстинкту» як біологічного імперативу та зростання кількості неповних сімей створюють ситуацію неочевидності виховних стратегій. Батьки все частіше стикаються з дефіцитом психолого-педагогічної компетентності, що негативно позначається на емоційному благополуччі дитини. Це зумовлює гостру потребу в розробці та впровадженні системного психологічного супроводу, який би враховував сучасні соціокультурні виклики та індивідуальні особливості батьківства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема батьківства як багатогранного психологічного феномену перебуває у центрі уваги багатьох сучасних дослідників.

Проблематика психологічного супроводу сім’ї та розробка моделей допомоги батькам активно розвивається у працях С. Максименка, В. Панка, О. Бондарчук. Дослідники наголошують на необхідності переходу від епізодичного консультування до системного супроводу, що включає діагностичний, корекційний та просвітницький компоненти. Зокрема, питання «виховання батьків» як міжнародного концепту та підтримки сім’ї в кризових умовах висвітлюються у сучасних публікаціях, присвячених соціально-психологічній реабілітації та адаптації сімей.

Окремий напрям досліджень присвячений деструктивним аспектам сімейного виховання та впливу відсутності батька на розвиток дитини, що відображено у роботах І. Кучманіч, Ю. Савченка, О. Хартман, Н. Шевченко та інших вітчизняних

фахівців. Психологічні особливості девіантного батьківства та механізми формування батьківської компетентності аналізуються в роботах О. Безпалько та Т. Говорун.

Разом з тим, попри значну кількість напрацювань, питання психологічного супроводу батьківства в умовах сучасних екстремальних викликів, зокрема, впливу війни на батьківські функції та трансформацію чоловічої ролі в українському суспільстві потребує подальшого поглибленого вивчення та систематизації.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні феномену батьківства як багатоаспектного соціокультурного явища та визначенні ключових моделей і напрямів його психологічного супроводу в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Існує ряд гіпотез відносно сутності батьківства, як складного багатовимірного явища [1; 3; 7; 11; 13]. Батьківство можна розглядати у наступних аспектах:

- як біологічний, соціокультурний та психологічний феномен;
- як соціальний інститут, який поєднує два інших інститути – чоловіче батьківство та материнство;
- як діяльність батьків з догляду, матеріальному забезпеченню, вихованню та навчанню дитини;
- як етап у житті людини, який починається з моменту запліднення дитини і завершується після смерті дитини;
- як буття, стан, перебування у ролі одного з батьків;
- як об'єктивний факт походження дитини від конкретних батьків, засвідчений записом про народження у державних органах;
- як суб'єктивне відчуття себе одним із батьків;
- як усвідомлення батьками спорідненого зв'язку з дітьми.

На нашу думку, цілком прийнятним є виділення характеристик батьківства за певними критеріями:

- за формою – материнство та батьківство з позиції чоловіка;
- за структурою сім'ї – повна сім'я з двома батьками, неповна сім'я з одним із батьків, материнська сім'я;
- за ступенем спорідненості – біологічне батьківство (батьки, які виховують дитину, є рідними для неї), соціальне батьківство (дитину виховують прийомні батьки), змішане батьківство (прийомним є лише один з батьків, з іншим дитина у споріднених зв'язках).

Феномен батьківства поєднує у собі два різних, але взаємозв'язаних явища – чоловіче батьківство та материнство.

Специфіка материнського та чоловічого стилів ставлення пов'язана з наступними вродженими рисами: підвищена емоційна чутливість, схильність на швидке реагування на звуки та обличчя у жінок; краще просторове сприймання, гарний руховий контроль, гострота зору та суворіший розподіл емоційної та когнітивної реактивності у чоловіків.

Як і інші аспекти статевої диференціації, батьківська поведінка надзвичайно пластична. Експериментально доведено, що психологічно підготовлені чоловіки із задоволенням милуються новонародженими, відчувають фізичне за-

доволення від торкань до малюка й практично не поступаються жінкам у мистецтві догляду за дитиною. Це сприяє виникненню тісної емоційної прив'язаності чоловіка до дитини. Припускаємо, що чим раніше чоловік долучається до догляду за дитиною та чим захопленіше він це робить, тим сильнішою стає його батьківська любов [10].

Поняття «материнський інстинкт» ми не розглядаємо буквально. Материнство еволюціонує з розвитком людства. Проаналізувавши історію материнських установок впродовж останніх століть (XVII-XX століть), дослідники дійшли висновку, що материнський інстинкт – це міф. Вони не виявили ніякої узагальненої поведінки матері. Материнська любов може існувати, або ні, з'являтися або зникати, бути сильною або слабкою, вибірковою або всеохоплюючою. Усе залежить від норм соціальної поведінки жінки у конкретному суспільстві. Наприклад, до кінця XVIII століття материнська любов у Франції була справою суто індивідуального порядку і, відповідно, соціально випадковим явищем. У другій половині XVIII століття вона поступово стає обов'язковою нормативною установкою культури. Суспільство не тільки збільшує об'єм соціального піклування про дітей, але й розміщує їх у центр сімейного життя, до того головна, а й іноді виключна відповідальність за них покладається на жінку.

У другій половині XX століття з'являються тенденції, які були ворожими «дитиноцентризму». Деякі традиційно материнські функції по догляду та вихованню дітей беруть на себе професіонали. Це не зменшує цінності материнської любові та потреби у ній, несуттєво змінює характер материнської поведінки. Хоча підвищення соціально-педагогічної ефективності сім'ї та сімейного виховання можливе лише у межах успішного поєднання материнства з активною участю жінок у трудовій та суспільній діяльності [9].

Відмінності чоловічого батьківства і материнства та специфічний стиль чоловічого батьківства залежать від численних соціокультурних умов та суттєво змінюються від однієї культури до іншої. Зміст чоловічої батьківської ролі, на думку дослідників, залежить від наступних елементів:

- кількість дружин та дітей, яких має і за яких несе відповідальність батько;
- ступінь влади над дружиною (дружинами) та дітьми;
- кількість часу, який батько проводить у безпосередній близькості з дружиною (дружинами) та дітьми у різному віці, та якість даних контактів;
- внесок його безпосередньої участі у догляд за дітьми;
- ступінь його відповідальності за безпосереднім та опосередкованим навчанням дітей навичкам та цінностям;
- ступінь його участі у ритуальних подіях, пов'язаних з дітьми;
- кількість часу та зусиль, який він витрачає для життєзабезпечення сім'ї та громади.

Співвідношення та значущість даних факторів залежить від багатьох умов: домінуючого виду господарської діяльності, статевого розподілу праці, типу сім'ї та інше.

Як зазначають деякі дослідники, при усіх кросс-культурних відмінностях, первісний догляд за маленькими дітьми, особливо немовлятами, повсюди здійснює матір, або будь яка інша жінка (тітка, старша сестра і т.п.). фізичний контакт батька у переважній кількості традиційних суспільств незначний, хоча у моногамних сім'ях з віком дитини він не збільшується. У багатьох народів існують суворі правила уникнення, які обмежують контакти між батьком та дітьми і таким чином роблять їх взаємини надзвичайно стриманими, суворими, та унеможливають прояви ніжності. Культ чоловіка завжди був та залишається культом сили та суворості, а «незатребувані» почуття атрофуються [9].

Слабкість та неадекватність «сучасних батьків-чоловіків» – один із найпоширеніших стереотипів суспільної свідомості другої половини ХХ століття, і цей стереотип у своїй перевазі є транскультурним, він поширюється з Заходу на Схід, ігноруючи відмінності соціальних систем.

Сучасні вчені констатують наступні факти:

- збільшення кількості дітей без батька;
- мізерність та бідність контактів батька з дітьми у порівнянні з материнськими;
- педагогічну некомпетентність батька;
- неспроможність батька здійснювати виховну функцію, особливо догляд за маленькими дітьми, та їх незацікавленість у даному процесі [7; 8; 11].

Із перерахованих елементів стереотипної моделі «послаблення чоловічого початку» єдиною і безумовно прикрою реальністю є збільшення кількості дітей без батька, яке пов'язане зі збільшенням кількості розлучень, загибелі українських чоловіків на війні та збільшенням кількості самотніх матерів. Абсолютне число дітей, які виховуються без батька, у більшості індустріально розвинених країн, теж зростає. За демографічними даними, без участі батька або вітчима виховується не менше $\frac{1}{5}$ частини усіх дітей.

У традиційній патріархальній сім'ї батько виконує наступні ролі:

- годувальник;
- головний «дисциплінактор» та осередок персоніфікації влади;
- приклад для наслідування, а подекуди і безпосередній наставник у позасімейній та суспільно-трудовій діяльності [1; 3].

У сучасній міській сім'ї дані традиційні цінності чоловічого батьківства поступово слабшають під впливом деяких факторів, таких як, жіноче рівноправ'я, долученість жінок до професійної роботи, тісний сімейний побут, просторова роз'єднаність праці та побуту.

Сила чоловічого впливу в минулому ґрунтувалася, насамперед на тому, що чоловік був втіленням влади та інструментальної ефективності. У сучасних умовах ситуація кардинально змінилася. Діти не бачать, як працює батько, а кількість та значущість внутрішньосімейних обов'язків у нього значно менша, ніж у матері. Чим більше батько долучається до сімейних справ та стає

демократичним, тим частіше він отримує критику з боку дружин, а його авторитет, який ґрунтувався на позасімейних факторах, знижується.

Помітне послаблення поляризації чоловічих та жіночих, чоловічих батьківських та материнських ролей позначається і на вихованні дітей.

Традиційний чоловічий батьківський авторитет підтримується не лише особистісними якостями батька, а здебільшого його соціальним статусом голови сім'ї, водночас з тим фактичний розподіл сімейних ролей завжди був індивідуальним та змінним. Сучасна культура швидше визнає та закріпить цей факт, змінюючи традиційні соціальні стереотипи, ніж створить щось нове.

Послаблення і навіть повна втрата чоловічої влади у сім'ї відображається у стереотипному образі некомпетентності чоловічого батьківства. Даний стереотип також не сприяє підтримці авторитету батька, але суттєвим є факт, що чоловік оцінюється за традиційно жіночими критеріями. Мова йде, насамперед, про діяльність, якою чоловіки ніколи не займалися та до якої вони соціально, психологічно, а можливо і біологічно погано підготовлені [2; 10].

Традиційний розподіл чоловічих-батьківських та материнських функцій, як й інших статевих ролей, не є абсолютним біологічним імперативом. Самотні матір і батько мають змогу зростити та виховати дитину. Самотніх матерів і самотніх татусів характеризує цілий ряд загальних особливостей: більш обмежене соціальне життя; більш демократичний стиль життя та наявність певних труднощів при укладанні нового шлюбу. Поряд з цим, в них наявні власні специфічні соціально-психологічні труднощі. Самотні татусі отримують більше від друзів та родичів, однак в них сильніше, ніж у самотніх матерів, звужується коло соціального спілкування. Якщо самотні матері переживають труднощі з дисципліною у дітей, то татусі стурбовані недостатньою емоційною близькістю з ними, особливо з доньками. Хоча, у обох випадках неповна сім'я створює труднощі різного ступеня, відсутність одного з батьків не виключає можливості адекватного розвитку дитини та деякої компенсації недостатнього чоловічого або жіночого впливу [2].

Перші психологічні та соціологічні дослідження, переконливо довели значення батька, як виховного фактору, були присвячені здебільшого явищу відсутності батька. Порівнюючи дітей, які виростили з батьком і тих хто ріс без нього, дослідники з'ясували, що «некомпетентний» і досить часто неуважний батько, насправді є дуже важливим. У всякому випадку, його відсутність дуже негативно позначається на дітях. Даним дітям, особливо хлопчикам, складніше засвоювати чоловічі статеві ролі та відповідний стиль поведінки, тому вони частіше за інших гіпертрофують власну маскуліність, виявляючи агресивність, грубість, забіякуватість і т.п. [3].

З позицій психоаналізу, послаблення влади батька у сім'ї – потужна соціальна катастрофа, оскільки разом з чоловічим батьківством опиняються підірвані зовнішні та внутрішні структури влади, дисципліни, самовладання, та

потяг до досконалості. «Суспільство без чоловічого батьківства» означає демаскулінізацію чоловіків, соціальну анархію, пасивне свавілля [10].

Формування батьківства починається у батьківській сім'ї, ще до появи власних дітей. Вияви батьківства залежать від індивідуально-типологічних та особистісних особливостей батьків, а також від соціально-психологічних характеристик батьківської та власної сім'ї, що формується. Тому, вважаємо, що проблема виховання батьків та супроводу батьківства є актуальними питаннями сьогодення.

Виховання батьків – міжнародне поняття, яке виявляється у допомозі батькам під час виконання ними функцій виховання власних дітей, тобто батьківських функцій. Дослідження проблем сім'ї та сімейного виховання засвідчують, що батьки все частіше потребують допомоги спеціалістів. Консультації та рекомендації необхідні не лише батькам дітей з групи ризику або проблемним сім'ям, а й кожній сім'ї на певному етапі її розвитку, відповідно до її внутрішніх потреб та вимог суспільства до сім'ї як соціального інституту.

Аналіз змісту поняття «виховання батьків» дозволяє зробити висновок про те, що воно враховує тісний зв'язок розвитку дитини з благополуччям, внутрішньою атмосферою та стилем життя сім'ї, а не лише з певними методами виховання дітей та формування їх поведінки. Під функцією виховання дітей розуміється створення певних взаємин між батьками та дітьми, а також певний стан життя сім'ї. Функція всебічної допомоги у розвитку дитини включає створення таких умов, за яких її фізіологічні, емоційні та інтелектуальні потреби мають задовольнятися на достатньому якісному та кількісному рівні [4; 8].

Метою виховання батьків є створення перспектив, в яких вони виявляють потребу як вихователі дітей. Виховання батьків повинно допомогти їм стати впевненими та рішучими, побачити власні можливості та відчути відповідальність за власних дітей.

У різних програмах виховання батьків висувуються різні завдання. В одних, увага зосереджена на керівництві поведінкою дитини, в інших – на її інтелектуальному розвитку або на розвиток соціальної компетентності особистості. Загальним для всіх програм по вихованню батьків є намагання розширення їх самостійності при вирішенні різноманітних задач, у взаємостосунках з різними людьми, при виборі поведінки у різних ситуаціях. Задачі виховання батьків можна класифікувати, враховуючи особливості періодів розвитку дитини та кола тих проблем, які вона повинна самостійно вирішувати у кожен з цих періодів [7].

Необхідність роботи по вихованню батьків ґрунтується на потребах батьків у підтримці; на потребах власне дитини у освічених батьках; на існуванні беззаперечного зв'язку поміж якістю сімейного виховання та соціальними потребами суспільства. Відповідно, виховання батьків є суспільно значущим та важливим для благополуччя дитини та сім'ї в цілому.

Виховання батьків завжди спирається на систему цінностей (релігійні, соціальні, естетичні, моральні і т.п.). У ньому завжди проявляється образ

мислення та рівень культури суспільства та враховуються власні потреби батьків. Дані положення знаходять відображення у різноманітних концепціях та моделях виховання батьків. Існують різноманітні методологічні підходи до виховання батьків, використовуючи які можна здійснювати психологічний супровід батьківства. Кожен з підходів спрямований на вирішення певних практичних задач і повинен бути співвіднесеним з сімейними цінностями та психологічними труднощами батьків.

Сім'я може виступати як вирішальний фактор розвитку та емоційно-психологічної підтримки особистості з одного боку, так і джерелом психічної травми та різноманітним особистісними порушеннями: невротами, психозами, психосоматичними захворюваннями, сексуальними перверсіями та відхиленнями у поведінці з іншої.

До сімейної атмосфери, її стану та перспективам людина чуттєва впродовж усього життя, але найбільшого впливу вона зазнає коли особистість ще формується. У сім'ї формується власне ставлення дитини до себе та оточуючих людей, відбувається первинна соціалізація особистості, опанування першими соціальними ролями, закладаються основні життєві цінності. Батьки природним чином здійснюють вплив на власних дітей: через механізми наслідування, ідентифікації та інтеріоризації зразків батьківської поведінки.

Виховний потенціал сім'ї – це її здатність реалізовувати функцію виховання, розвитку та соціалізації дитини. Багато дослідників пов'язують його з психологічною атмосферою, системою міжособистісних стосунків, характером ставлення до дітей, їх інтересами, потребами, рівнем психолого-педагогічної та загальної культури батьків, образом життя сім'ї, структурою, індивідуально-типологічними особливостями батьків. На думку фахівців, найбільшого значення для формування особистості має морально-психологічний клімат сім'ї, який визначає та обумовлює всі інші фактори [9; 11; 12]. У свою чергу, мікроклімат сім'ї залежить від характеру сімейних і, насамперед, подружніх та дитячо-батьківських стосунків.

Грунтуючись на значущості сім'ї та сімейного виховання, психолог розглядає сім'ю у якості одного із головних об'єктів своєї професійної діяльності. Робота психолога з сім'єю здійснюється у різних формах: сімейна діагностика, сімейне консультування, психолого-педагогічне просвітництво батьків, корекція ставлення батьків до дітей, сімейна психотерапія.

Для виявлення характеру впливу сім'ї на розвиток особистості дитини психологу важливо з'ясувати, яке місце в даному процесі посідають особистісні якості батьків, їх ставлення до дитини, сімейний емоційно-психологічний мікроклімат, який стає компонентом сімейної ситуації розвитку. Важливо також вивчити, яким чином сімейна ситуація сприймається дитиною, які наслідки вона спричиняє в її особистісному розвитку, поведінці і як це позначається на емоційному самопочутті.

Існують різноманітні моделі допомоги сім'ї, які може використовувати психолог у роботі з сім'єю:

1. Педагогічна модель базується на припущенні про недостатність педагогічної компетентності батьків, тобто знань та вмінь, пов'язаних з вихованням дітей. Психолог разом з батьками аналізує ситуацію, розробляє програму заходів. Дана модель має профілактичний характер і застосовується здебільше до проблемних, дисфункціональних сімей. Вона спрямована на підвищення психолого-педагогічної культури батьків, розширення та відновлення виховного потенціалу сім'ї, активне включення батьків у процес соціального виховання дітей. Поєднання теоретичних знань, їх закріплення у досвіді сімейного виховання, дискусії та практикуми, які спрямовані на реальні проблеми сімейного виховання, створюють стійке підґрунтя батьківської компетентності.

2. Соціальна модель використовується у тих випадках, коли сімейні проблеми є результатом не сприятливих зовнішніх умов. У даному випадку, окрім аналізу життєвої ситуації та рекомендацій, є потреба втручання зовнішніх сил, наприклад, центрів допомоги сім'ї.

3. Психологічна (психотерапевтична) модель використовується у тих випадках, коли причинами проблем дитини виступає характер спілкування, особистісні властивості членів сім'ї. Дана модель передбачає аналіз сімейної ситуації, психодіагностику особистості, діагностику сім'ї. Практична допомога полягає у подоланні бар'єрів спілкування та розкриття причини порушення.

4. Діагностична модель ґрунтується на припущенні дефіциту у батьків спеціальних знань про дитину, або про власну сім'ю. Об'єкт діагностики – сім'я, а також діти та підлітки з порушеннями та відхиленнями у поведінці.

5. Медична модель передбачає, що в основі сімейних проблем знаходяться хвороби будь кого з членів сім'ї. Завдання психотерапії – діагностика, допомога хворим та адаптація здорових членів сім'ї до хворого.

Психолог може використовувати різноманітні моделі допомоги сім'ї у залежності від характеру причин, які спричиняють проблему дитячо-батьківських та подружніх стосунків.

Формування та функціонування батьківства потребує психологічного супроводу, зміст якого має свою специфіку. Існує дві основні моделі психологічної роботи з сім'єю: модель підтримки та модель супроводу.

Психологічний супровід як система професійної діяльності психолога спрямований на створення соціально-психологічних умов для емоційного благополуччя, успішного розвитку, виховання та навчання дитини у ситуаціях соціально-педагогічних взаємодій, які організовуються в межах освітнього закладу. У систему супроводу долучаються усі учасники освітнього процесу, а також батьки. В якості суб'єкту психологічного супроводу може бути або хтось із батьків, конкретна сім'я, або група сімей.

Мета психологічного супроводу – створення у межах об'єктивно існуючого для дитини соціально-психологічного середовища умов для її максимального особистісного розвитку та навчання.

Під психологічним супроводом ми розуміємо систему організаційних, діагностичних, навчальних та розвивальних заходів для педагогів, учнів, адміністрації та батьків, спрямованих на створення оптимальних умов функціонування освітнього закладу, яке надає можливість особистості самореалізуватися.

Таким чином, психологічний супровід включає у себе наступні напрями:

- супровід природнього розвитку батьківства;
- підтримка батьків у складних, кризових та екстремальних ситуаціях;
- психологічне орієнтування процесу сімейного виховання.

Висновки. Як технологія, психологічний супровід – це комплекс взаємопов'язаних та взаємообумовлених заходів, представлених різноманітними методами та прийомами, які здійснюються з метою забезпечення оптимальних соціально-психологічних умов для збереження психологічного здоров'я сім'ї, повноцінного розвитку особистості дитини у сім'ї та її формування як суб'єкта життєдіяльності

Література:

1. Бігун Н.І. Батьківське ставлення як чинник психічного розвитку дитини. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки. – 2014. – Вип. 43. С. 169-175.
2. Гусак Н.І. Підготовка юнаків-старшокласників до виконання соціальних ролей чоловіка та батька : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Харківський нац. університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2005. 222 с.
3. Козир М.В., Савченко Ю.Ю. Соціально-психологічні фактори та умови формування відповідального батьківства "Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка" (41(1)). - 2024. с. 77-83. ISSN 2412-2009
4. Комплієнко І.О. Теоретичний аналіз проблеми дезадаптивних взаємо-стосунків батьків та дітей. Актуальні проблеми психології. Методологія і теорія психології: Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. Київ-Ніжин, 2020. Т. XIV(3). С. 99–113.
5. Корман О.А. Батьківське ставлення та його вплив на формування дитячої особистості. Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія. - 2010. - № 1. - С. 79-84.
6. Кравченко К.В. Дослідження ставлення батьків до дитини у сучасних українських сім'ях. Матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні питання соціальної та практичної психології у координатах сучасних парадигм» : зб. наук. праць / За заг. ред. проф. Н.Є. Завацької, 23–24 січн. 2015 р. Северодонецьк : Вид-во Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, 2015. С. 88–90.
7. Кучманіч І.М. Усвідомлене батьківство : навчально-методичний посібник. Миколаїв. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, 2016. 190 с.
8. Мушкевич М.І. Типи батьківського ставлення у сім'ях, які виховують проблемних дітей. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія Психологічні науки / гол. ред. М.О. Носко. Чернігів : ЧНПУ, 2012. Вип. 105. Т. 2. С. 21–24. (
9. Поліщук В.М., Ільїна Н.М., Поліщук С.А., Савченко Ю.Ю., Мисник С. О., Рябко Ю.В., Шейко Г.Д. (2021). Психологія сім'ї. Університетська книга. ISBN 978-966-680-985-1
10. Хавула Р.М. Особливості психологічної готовності юнаків до батьківства : дис. ... канд. психологічних наук : 19.00.07 / Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2014. 240 с.
11. Хартман О. Ю. Психологічні чинники становлення відповідальності батьків за розвиток дитини дошкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : [спец.] 19.00.07 "Пед. та вік. психологія" / Хартман Олена Юріївна ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, [Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України]. — Х., 2010. — 20 с
12. Шевченко Н.Ю. Соціально-педагогічні засади формування усвідомленого ставлення батьків до прав дитини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.05. «Соціальна педагогіка» / Наталія Юріївна Шевченко – Луганськ, 2006. – 13 с.
13. Feeney J. Becoming Parents: Exploring the Bonds Between Mothers, Fathers, and Their Infants. – Cambridge University Press, 2001. – 248 p.

References:

1. Bihun, N.I. (2014). *Batkivske stavlennia yak chynnyk psykhichnoho rozvytku dytyny* [Parental attitude as a factor in a child's mental development]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 12: Psykholohichni nauky – Scientific Journal of NPU named after M. P. Drahomanov. Series 12: Psychological Sciences*, (43), 169–175. [in Ukrainian].
2. Husak N.I. (2005) *Pidhotovka yunakiv-starshoklasnykiv do vykonannia sotsialnykh rolei cholovika ta batka* [Preparation of high school boys for fulfilling the social roles of husband and father]: Candidate's thesis: 13.00.05, V.N. Karazin Kharkiv National University. [in Ukrainian].
3. Kozyr, M.V., & Savchenko, Yu.Yu. (2024). *Sotsialno-psykholohichni faktory ta umovy formuvannia vidpovidalnoho batkivstva* [Socio-psychological factors and conditions of forming responsible parenthood]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika – Pedagogical Education: Theory and Practice. Psychology. Pedagogy*, 41(1), 77–83. ISSN 2412-2009. [in Ukrainian].
4. Komplienko, I.O. (2020). *Teoretychnyi analiz problemy dezadaptivnykh vzaemostosunkiv batkiv ta ditei* [Theoretical analysis of the problem of maladaptive parent-child relationships]. *Aktualni problemy psykholohii. Metodolohiia i teoriia psykholohii: Zb. naukovykh prats Instytutu psykholohii im. H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy – Actual Problems of Psychology. Methodology and Theory of Psychology: Collection of Scientific Works of the H.S. Kostiuk Institute of Psychology, NAPN of Ukraine*, T. XIV (3), 99–113. Kyiv–Nizhyn. [in Ukrainian].
5. Korman, O.A. (2010). *Batkivske stavlennia ta yoho vplyv na formuvannia dytiachoi osobystosti* [Parental attitude and its influence on the formation of a child's personality]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Pedahohika. Psykholohiia – Pedagogical Education: Theory and Practice. Pedagogy. Psychology*, (1), 79–84. [in Ukrainian].
6. Kravchenko, K.V. (2015). *Doslidzhennia stavlennia batkiv do dytyny u suchasnykh ukrainskykh simiakh* [Study of parents' attitudes to the child in contemporary Ukrainian families]. *Materialy III mizhnar. nauk.-prak. konf. "Aktualni pytannia sotsialnoi ta praktychnoyi psykholohii u koordinatakh suchasnykh paradyhm": Zb. Nauk. Prats / Za zah. Red. Prof. N.E. Zavatskoi – Proceedings of the III International Scientific-Practical Conference "Actual Problems of Social and Practical Psychology in the Coordinates of Modern Paradigms": Collection of Scientific Works / ed. by Prof. N.E. Zavatska. Severodonetsk: Vyd-vo Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia – East Ukrainian National University Publishing House named after Volodymyr Dahl*, 2015, 88–90. [in Ukrainian].
7. Kuchmanysh, I.M. (2016). *Usvidomlene batkivstvo: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Conscious parenthood: a teaching-methodical manual]. *Mykolaivskiy natsionalnyi universytet imeni V.O. Sukhomlynskogo – Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlynsky*, Mykolaiv, 190 p. [in Ukrainian].
8. Mushkevych, M.I. (2012). *Typy batkivskoho stavlennia u simiakh, yaki vykhovuiut problemnykh ditei* [Types of parental attitudes in families raising problematic children]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Serii "Psykholohichni nauky" – Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University. Series "Psychological Sciences"*, Vyp. 105, T. 2, 21–24. Chernihiv: ChNPU. [in Ukrainian].
9. Polishchuk, V.M., Iliina, N.M., Polishchuk, S.A., Savchenko, Yu.Yu., Mysnyk, S.O., Riabko, Yu.V., & Sheiko, H.D. (2021). *Psykholohiia simi* [Psychology of the family]. *Universytetska knyha – University Book* (ISBN 978-966-680-985-1). [in Ukrainian].
10. Khavula R.M. (2014) *Osoblyvosti psykholohichnoi hotovnosti yunakiv do batkivstva* [Peculiarities of psychological readiness of young men for parenthood]. Candidate's thesis: 19.00.07, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. [in Ukrainian]
11. Khartman, O.Yu. (2010). *Psykholohichni chynnyky stanovlennia vidpovidalnosti batkiv za rozvytok dytyny doshkilnoho viku: Avtoreferat dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. psykol. Nauk* [Psychological factors of formation of parents' responsibility for the development of the preschool child: Abstract of dissertation for the degree of Candidate of Psychological Sciences]. *Kharkiv. Kharkivskiy natsionalnyi universytet imeni V. N. Karazina / Instytut psykholohii im. H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy – Kharkiv National University named after V. N. Karazin / H.S. Kostiuk Institute of Psychology, NAPN of Ukraine*, Kharkiv, 20 p. [in Ukrainian].
12. Shevchenko, N.Yu. (2006). *Sotsialno-pedahohichni zasady formuvannia usvidomlenoho stavlennia batkiv do prav dytyny: Avtoreferat dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. Ped. Nauk* [Social-pedagogical bases for formation of parents' conscious attitude to children's rights: Abstract of dissertation for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences]. *Luhansk – Luhansk*, 2006, 13 p. [in Ukrainian].
13. Feeney, J. (2001). *Becoming Parents: Exploring the Bonds Between Mothers, Fathers, and Their Infants*. Cambridge University Press, Cambridge, 248 p. [in English]

Дата першого надходження статті до видання: 21.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 06.04.2026

Журнал

Наукові перспективи

№ 3(69) 2026

Підписано до друку 27.03.2026 р.
Формат 60x90/8. Папір офсетний.
Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 8,2. Наклад 100 прим.

*Видавець: Громадська наукова організація
«Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»
Свідоцтво серія ДК №4957 від 18.08.2015 р.,
Андріївський узвіз, буд.11, оф 68, м. Київ, 04070.*